

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรมในทรัพยากรธรรมชาติและยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อีกด้วย ชนพร ประสิทธิ์นราพันธุ์ (2544) กล่าวไว้ว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นมีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย กิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภค ซึ่งทำให้มีของเหลือใช้ที่ไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้จะถูกทิ้งไปในรูปของขยะมูลฝอย ในอดีตการทิ้งขยะมูลฝอยโดยที่ไม่มีได้มีการจัดการใด ๆ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากนัก เพราะจำนวนประชากรมีไม่มากที่อยู่อาศัยไม่แออัดหนาแน่น ทำให้มีพื้นที่ว่างมากพอที่จะรองรับขยะมูลฝอยได้ การนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใช้ในการพัฒนาประเทศ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้าน ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขยะมูลฝอยซึ่งนับวันจะรุนแรงกว้างขวางขึ้น ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ

ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาก็สอดคล้องกับสภาพสังคมและสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ แต่ที่ผ่านมาปรากฏว่าไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาเหตุจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างต่อเนื่อง การนำผลผลิตทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดค่านิยมในการบริโภคสินค้าที่สูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยเหล่านี้ไม่ได้เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ วิธีการและสถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเก็บขนขยะมูลฝอยยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ประกอบกับความตระหนักและจิตสำนึกในการทิ้งขยะมูลฝอยของประชาชนไม่เป็นที่น่าพอใจ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการเกิดปัญหา คิดว่าเป็นหน้าที่ของราชการหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวในการ

จัดการขยะมูลฝอยทั้งหมด การขาดความร่วมมือจากประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของท้องถิ่นในการพัฒนาหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การถ่ายโอนภารกิจด้านนี้ให้กับท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นต้องรับภาระที่จะต้องนำปัญหาดังกล่าวมาแก้ไขต่อไป

สำหรับเทศบาลตำบลลำปางหลวงก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่รับผิดชอบ 28 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 13,303 ไร่ มีจำนวนประชากร 9,815 คน เริ่มจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลลำปางหลวงครั้งแรก และได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลลำปางหลวง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลลำปางหลวง เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2539 ปรับขนาดลำดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบลจากขนาดเล็กเป็นขนาดกลางเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2550 และกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลลำปางหลวงเป็นเทศบาลตำบลลำปางหลวง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2551 เป็นเทศบาลขนาดเล็ก การลงทุนทางพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดการขยายพื้นที่ออกไปเป็นแหล่งประกอบอาชีพและสร้างรายได้ของประชาชนในตำบล ที่สำคัญมีวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นโบราณสถานที่สำคัญได้ชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดลำปาง และมีประชาชนโดยรอบเข้ามาในพื้นที่ตำบลลำปางหลวง ส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องรับภาระในการจัดเก็บรวบรวม ขนส่งและการกำจัดที่ถูกหลักสุขาภิบาลซึ่งมีจำนวนมาก สร้างปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลลำปางหลวงในขณะนั้นมาโดยตลอด เช่น การจัดเก็บขยะไม่มีประสิทธิภาพ คือนำไปทิ้งไม่หมดในแต่ละวันทำให้ถนนไม่สะอาดมีกลิ่นเหม็นเป็นจุด ๆ ส่วนการจัดเก็บค่าบริการไม่เป็นเวลาที่แน่นอนบางเดือนนำส่งเงินค่าบริการล่าช้าเก็บเงินส่งไม่ครบ ประกอบกับแหล่งที่ทิ้งและกำจัดขยะมีไม่มากพอกับปริมาณขยะเป็นเหตุทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมสร้างความสกปรกเสื่อมเสียทัศนียภาพ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของแมลงและเชื้อโรคต่าง ๆ ได้โดยง่ายอันก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพของประชาชนอย่างยิ่ง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนตำบลลำปางหลวง เทศบาลได้ดำเนินการหาแนวทางการแก้ไข โดยจ้างรถโถกลบและปรับพื้นที่ให้เป็นบางครั้งแล้วแต่กรณี เช่น หากมีขยะไปกีดขวางทางเข้าจุดทิ้งขยะอันเกิดจากที่มีประชาชนบางรายได้นำขยะไปทิ้งเอง หรือช่วงฤดูฝนขยะมูลฝอยเผาไม่ได้ เป็นต้น และมีการตกลงขอความร่วมมือระหว่างชุมชนตำบลลำปางหลวงกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เดิมโดย 1) ให้ชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนร่วมในโครงการ 2) ให้ชุมชนพยายามช่วยตัวเองและพึ่งพาตนเองก่อนหากมีปัญหา องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาแก้ไขให้ 3) ผู้รับจ้างทุกจุดเป็นผู้จัดเก็บเงินค่าบริการครบครวละ 20 บาท แล้วนำส่งองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นค่าจ้างในแต่ละเดือน 4) ผู้รับจ้างแต่ละจุดดำเนินการจัดเก็บขนขยะมูลฝอยในเขตของตนเองแล้วนำไปกำจัดโดยการเผาอย่างสม่ำเสมอและ 5) องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนถังขยะและเตาเผาขนาด 1 ตัน ให้จำนวน

3 จุด ๆ ละ 1 เตา (ที่ได้ทำสัญญากับองค์การบริหารส่วนตำบลไว้) ส่วนอีก 2 จุด ชาวบ้านมีกระบวนการจัดเก็บขยะกันเองจึงยังไม่เข้าร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

จากสถานการณ์และสภาพปัญหา ที่กล่าวมาโดยทั่วไปการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขปัญหาคือจุด ๆ ไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมที่จะทำให้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสุขภาพประชาชนในพื้นที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะดำเนินการศึกษาถึงวิธีการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลลำปางหลวง แบบเดิมมีรูปแบบและแนวทางในการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนและมีการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร ปัญหาอุปสรรคที่มีรวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาเป็นรูปแบบใหม่ในการจัดการขยะมูลฝอยที่ดี เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับเทศบาลในอนาคตและที่สำคัญสามารถสนองตอบความต้องการ ความคาดหวัง ความพึงพอใจของประชาชนในตำบลลำปางหลวงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพระบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลลำปางหลวงในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีและเหมาะสมสำหรับเทศบาล

ในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอยเบื้องต้นตำบลลำปางหลวง มุ่งศึกษาถึงวิธีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่ละจุดบริการซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันเพื่อนำมาเป็นข้อคำถามโดยกำหนดขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และเอกชนที่ทำสัญญาจ้างเหมาะกับเทศบาล ว่าระบบการจัดเก็บ การกำจัดขยะมูลฝอย การเก็บเงินค่าธรรมเนียม และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เป็นอย่างไร

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ทำการศึกษาคือ ชุมชนตำบลลำปางหลวง จำนวน 13 หมู่บ้าน 2,725 ครัวเรือน

3. ขอบเขตด้านประชากร ประชาชนในตำบลลำปางหลวงโดยเฉพาะกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน หรือผู้ที่อยู่อาศัยในครัวเรือนนานติดต่อกันเกิน 6 เดือน และกลุ่มผู้นำ กลุ่มสมาชิกเทศบาล กลุ่มสาธารณสุข กลุ่มองค์กร และกลุ่มอื่น ๆ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลลำปางหลวง
2. ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน
3. เป็นฐานข้อมูลในการจัดการขยะมูลฝอย ที่สามารถตอบสนองความต้องการ ความคาดหวังความพึงพอใจของประชาชน และเป็นแนวทางใหม่ที่เหมาะสมของเทศบาลต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง ครอบครัวในเขตชุมชนตำบลลำปางหลวง ซึ่งมีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีผู้นำซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

ความร่วมมือของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในพื้นที่ตำบลลำปางหลวงปฏิบัติตามกฎระเบียบ เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเป็นอย่างดี

ขยะมูลฝอย หมายถึง ของเหลือทิ้ง เช่น เศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้ ที่เหลือจากการเตรียมการปรุง การบริโภค และของที่ไม่ใช้แล้ว ได้แก่ เศษกระดาษ เศษดิน ถุงพลาสติก เป็นต้น

การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง ลักษณะและวิธีในการทิ้ง การเก็บขน ไปจนถึงการกำจัด รวมถึงรูปแบบที่ชุมชนได้นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

ปริมาณขยะมูลฝอย หมายถึง ปริมาณขยะมูลฝอย เพื่อคำนวณน้ำหนักหน่วยเป็นกิโลกรัม และตัน

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย หมายถึง แหล่งที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยก่อนจะทิ้งลงสู่ถังขยะที่จัดเตรียมให้ตามบริเวณถนนหน้าบ้านพักอาศัย ตลาดสดร้านค้าประเภทต่าง ๆ

รูปแบบการให้บริการ หมายถึง กระบวนการรวบรวม การจัดเก็บ การขนส่ง และการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลในปัจจุบัน ตลอดจนการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คนงาน รับผิดชอบขนเก็บขยะ วัสดุอุปกรณ์ พาหนะขนขยะ การเก็บเงินค่าบริการ

ความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อถือ ความรู้สึกนึกคิด หรือคาดการณ์ล่วงหน้าของบุคคล ที่มีผลต่องานหรือการกระทำซึ่งอาจเป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ได้ แล้วเป็นแรงจูงใจให้บุคคล แสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน

ความพึงพอใจ หมายถึง การที่คนในชุมชนได้รับบริการจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แล้วมีปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านบวก

ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่าหรือเท่ากัน ซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์กร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ดังนั้นการจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และให้เกิดผลผลิตมากที่สุด

